

EUROPEISKA EKONOMISKA SAMARBETSOMRÅDET (EES), SCHWEIZ OCH NORDEN

Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) inrättades 1994 i syfte att utvidga EU:s bestämmelser om den inre marknaden till att även omfatta länder i Europeiska frihandelssammanslutningen (Efta). Norge, Island och Liechtenstein är parter i EES. Schweiz är medlem av Efta, men deltar inte i EES. EU och EES-partnerna (Norge och Island) är även knutna till varandra genom olika initiativ kring den nordliga dimensionen och andra forum som fokuserar på den nordiska horisonten och dess snabba utveckling i Europa och den arktiska regionen som helhet.

RÄTTSLIG GRUND

För EES: Artikel 217 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (associeringsavtal).

För Schweiz: Försäkringsavtalet från 1989, bilaterala avtal I från 1999, bilaterala avtal II från 2004.

EES

A. Mål

Syftet med Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) är att utvidga EU:s inre marknad till att även omfatta länder i Europeiska frihandelssammanslutningen (Efta). Dessa länder vill antingen inte bli medlemmar av EU eller så har de ännu inte blivit det. EU-lagstiftningen för den inre marknaden utgör en del av EES-ländernas lagstiftning så snart som länderna beslutar att införliva den. Särskilda Efta-kommittéer och en gemensam parlamentarikerkommitté övervakar sedan införlivandet och genomförandet av dessa bestämmelser.

B. Bakgrund

År 1992 förhandlade de vid den tiden sju Eftamedlemmarna fram ett avtal om rätt att delta i det ambitiösa projektet med en inre gemenskapsmarknad, som inleddes 1985 och avslutades i slutet av 1992. Avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) undertecknades den 2 maj 1992 och trädde i kraft den 1 januari 1994.

Antalet Efta-/EES-medlemmar minskade emellertid snart. Schweiz valde att inte ratificera avtalet efter det att en folkomröstning om frågan gett ett negativt utfall, och Finland, Sverige och Österrike anslöt sig till Europeiska unionen 1995. Endast Island, Norge och Liechtenstein stannade kvar i EES. De tio nya medlemsstaterna som anslöt sig till EU den 1 maj 2004 blev automatiskt parter i EES, liksom även Bulgarien och Rumänien när de anslöt sig 2007 samt Kroatien 2013.

I juni 2009 ansökte också Island om medlemskap i EU, som ett sätt att ta sig ur den globala finanskrisen som brutit ut 2008. Rådet godkände Islands ansökan om medlemskap den 17 juni 2010, och förhandlingarna inleddes i juni 2011. Efter parlamentsvalet i april 2013 avbröt dock

den nya koalitionen av center- och högerpartierna Självständighetspartiet och Framstegspartiet omedelbart förhandlingarna efter att de kommit till makten i maj 2013. Senare, i mars 2015, fastställde koalitionsregeringen i en skrivelse till Europeiska unionens råd att Island inte bör betraktas som ett kandidatland för medlemskap i EU. Även om regeringen inte officiellt drog tillbaka ansökan har rådets ordförandeskap tagit hänsyn till skrivelsen från den isländska regeringen och vissa praktiska justeringar har gjorts inom både rådet och kommissionen. Följaktligen behandlar EU för närvarande inte Island som ett kandidatland.

När Förenade kungariket lämnar EU kommer landet också att stå utanför EES. Om Förenade kungariket vill stanna kvar på den inre marknaden kan landet välja att återansluta sig till Efta och bli medlem av EES via sin anslutning till Efta. Detta betraktas dock inte som realistiskt eftersom Förenade kungariket då skulle vara tvunget att acceptera EU-lagstiftningen, betala till EU och erkänna EU-domstolens jurisdiktion.

C. Räckvidden för EES

EES går längre än de traditionella frihandelsavtalen genom att utvidga rättigheterna och skyldigheterna på den inre marknaden till att omfatta Eftaländerna (med undantag för Schweiz). EES införlivar den inre marknadsens fyra friheter (fri rörlighet för varor, personer, tjänster och kapital) och därtill anknutna politikområden (konkurrens- och transportfrågor, energi och ekonomiskt och monetärt samarbete). Avtalet innefattar övergripande politikområden som är strikt relaterad till de fyra friheterna, nämligen socialpolitik (inbegripet hälsa och säkerhet på arbetsplatsen, arbetsrätt och likabehandling av kvinnor och män), konsumentskydds- och miljöpolitik, politik relaterad till statistik och bolagsrätt samt ett antal stödjande åtgärder – såsom åtgärder relaterade till forskning och teknisk utveckling – som inte bygger på EU:s gemensamma regelverk eller rättsligt bindande akter, men som genomförs via åtgärder i samarbete.

D. EES:s begränsningar

I EES-avtalet fastställs inga bindande bestämmelser inom någon av den inre marknadsens sektorer eller inom andra av EU-fördragens politikområden. Närmare bestämt tillämpas avtalets bindande bestämmelser inte på följande områden:

- Den gemensamma jordbrukspolitiken och den gemensamma fiskeripolitiken (även om avtalet innehåller bestämmelser om handel med jordbruks- och fiskeriprodukter).
- Tullunionen.
- Den gemensamma handelspolitiken.
- Den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken.
- Rättsliga och inrikes frågor (även om Eftaländerna ingår i Schengenområdet).
- Ekonomiska och monetära unionen (EMU).

E. EES:s institutioner och mekanismer

1. Införlivande av EU-lagstiftningen

Nya EU-akter om den inre marknaden granskas av en gemensam EES-kommitté, som består av företrädare för EU och de tre Efta-/EES-länderna. Denna kommitté, som sammanträder en gång i månaden, beslutar vilken lagstiftning, och mer generellt vilka unionsrättsakter (åtgärder, program etc.) som ska införlivas i EES. Lagstiftningen införlivas formellt genom att de relevanta rättsakterna inkluderas i förteckningen över protokoll och bilagor till EES-avtalet. Flera tusen akter har på detta sätt införlivats i EES-avtalet. Ett EES-råd som utgörs av företrädare för

Europeiska unionens råd och Efta-/EES-ländernas utrikesministrar sammanträder åtminstone två gånger per år för att ge den gemensamma kommittén politiska riktlinjer.

2. Införlivande

När en unionsrättsakt har införlivats i EES-avtalet måste den införlivas i de tre Efta-/EES-ländernas nationella lagstiftning (om detta är nödvändigt enligt nationell lagstiftning). Detta kan kräva ett enkelt regeringsbeslut eller parlamentets godkännande. Införlivandet är en formalitet, och i detta skede kan endast tekniska justeringar göras i akterna. Det finns bestämmelser som specificerar att Eftaländerna bör delta i utarbetandet av unionsrättsakterna.

3. Övervakning

När lagstiftningen om den inre marknaden har utvidgats till att omfatta Efta-/EES-länderna, övervakas införlivandet och tillämpningen av Eftas övervakningsmyndighet och Eftadomstolen. Eftas övervakningsmyndighet har en resultattavla för den inre marknaden för att följa hur EES-länderna genomför lagstiftningen.

4. Parlamentens roll

Både Europaparlamentet och de nationella parlamenten i Efta-/EES-staterna är djupt involverade i övervakningen av EES-avtalet. Genom artikel 95 i avtalet inrättas EES gemensamma parlamentarikerkommitté, som sammanträder två gånger om året. Europaparlamentet och EES-ländernas nationella parlament turas om att vara värdar för sammanträdena i kommittén, vars ordförandeskap alternerar årligen mellan en ledamot av Europaparlamentet och en ledamot av ett av EES-ländernas nationella parlament. Varje delegation består av 12 ledamöter. Parlamentsledamöter från Schweiz förbunds församling deltar i mötena som observatörer. All EU-lagstiftning som gäller EES granskas av EES gemensamma parlamentarikerkommitté, och ledamöterna i kommittén har rätt att lägga fram muntliga och skriftliga frågor till företrädare för EES-rådet och den gemensamma EES-kommittén och får uttrycka sina åsikter i betänkanden eller resolutioner. Samma förfarande gäller för granskning av lagstiftningens genomförande.

SCHWEIZ

I egenskap av Eftamedlem deltog Schweiz i förhandlingarna om EES-avtalet och undertecknade avtalet den 2 maj 1992. Omedelbart därefter lade den schweiziska regeringen den 22 maj 1992 fram en ansökan om EU-medlemskap. Efter det att befolkningen i en folkomröstning som anordnades den 6 december 1992 röstade mot deltagande i EES upphörde det schweiziska förbundsrådet dock att arbeta för landets medlemskap i EU och EES. Sedan dess har Schweiz utvecklat sina förbindelser med EU via bilaterala avtal i syfte att trygga sin ekonomiska integration med EU. De bilaterala förbindelserna utsattes för stora påfrestningar efter det att initiativet mot invandring lanserades i februari 2014, vars resultat innebar ett ifrågasättande av principerna för fri rörlighet och den inre marknad som dessa förbindelser grundas på. I december 2016 antog det schweiziska parlamentet den lag som genomför 2014 års folkomröstning, med bestämmelser som begränsar effekterna av folkomröstningen och banar väg för en början till normalisering av förbindelserna mellan EU och Schweiz. Enligt lagen skulle personer med hemvist i Schweiz ges företräde vid rekrytering inom sektorer där arbetslösheten är högre än genomsnittet. EU betraktade ändringarna av utlänningslagen som ett steg i rätt riktning och ansåg att denna lag kunde tillämpas på ett sätt som inte skulle begränsa EU-medborgarnas rättigheter inom ramen för avtalet om fri rörlighet för personer.

Efter ett möte i Bryssel den 6 april 2017 mellan Schweiz förbunds president, Doris Leuthard, och kommissionens ordförande, Jean-Claude Juncker, utvecklades en positiv dynamik och arbetet

i ett antal olösta frågor återupptogs. Vissa bilaterala avtal, däribland avtalet om ömsesidigt erkännande, uppdaterades. I november 2017 undertecknade EU och Schweiz ett nytt avtal för att sammanlänka sina utsläppshandelsystem, och Schweiz inledde det interna förfarandet för att ge ett nytt ekonomiskt bidrag från Schweiz för att begränsa de ekonomiska och sociala skillnaderna i vissa EU-medlemsstater. I slutet av 2017 antog kommissionen ett beslut om att erkänna att handelsplatser i Schweiz uppfyller handelsskyldigheterna för aktier i enlighet med det nya direktivet och den nya förordningen om marknader för finansiella instrument (MiFID II/MiFIR), som trädde i kraft den 3 januari 2018. Den finansiella likvärdigheten beviljades dock endast för ett år och dess förlängning kommer att kräva framsteg i förhandlingarna om det institutionella avtalet. Trots att detta beslut i viss mån har belastat förbindelserna mellan EU och Schweiz har det också medfört de länge väntade framstegen i de institutionella förhandlingarna, som inleddes våren 2014. EU och Schweiz har ingått över 120 bilaterala avtal, inbegripet ett frihandelsavtal år 1972 och två större uppsättningar av sektorsvisa bilaterala avtal, som anpassade en stor del av den schweiziska lagstiftningen till EU-lagstiftningen vid tidpunkten för undertecknandet. Den första uppsättningen sektorsvisa avtal (så kallade bilaterala I-avtal) undertecknades 1999 och trädde i kraft 2002. Dessa sju avtal täcker frågorna fri rörlighet och ömsesidigt marknadstillträde^[1]. En ytterligare uppsättning sektorsvisa avtal (bilaterala II-avtal) undertecknades 2004 och trädde gradvis i kraft under perioden 2005–2009. Dessa avtal är i första hand kopplade till ett ökat ekonomiskt samarbete och en utvidgning av samarbetet om asylfrågor och fri rörlighet inom Schengenområdets gränser^[2].

Samtidigt som avtalen bidrog till intensifierade förbindelser skapade de även en komplex och ibland inkonsekvent uppsättning skyldigheter som inte är lätta att upprätthålla. Bilaterala avtal uppdateras regelbundet. Till skillnad från EES-avtalet har de bilaterala avtalen med Schweiz en statisk karaktär, eftersom det inte finns några lämpliga mekanismer för att anpassa avtalen till en EU-lagstiftning som hela tiden utvecklas. Det finns inte heller några övervakningsmekanismer eller effektiva mekanismer för tvistlösning. För att lösa dessa problem inledde EU och Schweiz den 22 maj 2014 förhandlingar om ett avtal som skapar en institutionell ram för förbindelserna mellan parterna. Förhandlingarna syftar till att lösa problem relaterade till EU-regelverkets ständiga utveckling när det gäller den inre marknaden och till att införa en tvistlösningsmekanism inom det nuvarande nätet av bilaterala avtal. Förhandlingarna om den institutionella ramen är av avgörande betydelse, eftersom Europeiska unionens råd är fast beslutet att inte bevilja Schweiz ytterligare tillträde till den inre marknaden (t.ex. för elektricitet) utan detta ramavtal, och rådet har också kopplat ovannämnda förnyelse av den finansiella likvärdigheten med MiFID II/MiFIR till detta ramavtal.

DEN NORDLIGA POLITIKEN

EU är aktivt involverat i ett antal initiativ kring den nordliga dimensionen och andra forum som fokuserar på den nordiska horisonten och dess snabba utveckling i Europa och den arktiska regionen som helhet. Detta har särskilt bidragit till följande:

- ”Den nordliga dimensionen”, som sedan 2007 har fungerat som en gemensam politik för EU, Ryssland, Norge och Island. Denna politik kompletterar dialogen mellan EU och Ryssland och har lett till effektiva partnerskap inom olika sektorer för samarbete i Östersjö- och Barents-områdena. Den nordliga dimensionen inbegriper ett parlamentariskt organ –

[1]De sju avtalen rör fri rörlighet för personer, lufttransport, landtransport, handel med jordbruksprodukter, tekniska handelshinder, offentlig upphandling och forskningssamarbete.

[2]Dessa avtal gäller Schweiz deltagande i Schengen- och Dublinregelverket, avtal om beskattning av inkomst från sparande, bearbetade jordbruksprodukter, statistik och bekämpning av bedrägerier, deltagande i EU:s Mediaprogram och Europeiska miljöbyrå, och Schweiz ekonomiska bidrag till ekonomisk och social sammanhållning i de nya EU-medlemsstaterna.

det parlamentariska forumet om den nordliga dimensionen – där Europaparlamentet är grundande medlem.

- Östersjörådet (CBSS) inrättades 1992 av EU och kuststaterna som uppstod efter Sovjetunionens upplösning. Alla medlemsstater i Östersjörådet deltar i den parlamentariska Östersjökonferensen (BSPC), där även Europaparlamentet är medlem.
- Samarbete i Barentsområdet omfattar de nordliga regionerna i Finland, Norge och Sverige och nordvästra Ryssland. Samarbetet förs inom det interregionala Barents regionråd, det mellanstatliga Euro-arktiska Barentsrådet (där EU är medlem) och en parlamentarisk konferens (där Europaparlamentet är medlem).
- Frågor relaterade till Arktisområdet kring Nordpolen. EU:s politik för Arktis bygger på kommissionens/Europeiska utrikestjänstens meddelanden (2008, 2012 och 2016), rådets slutsatser (2009, 2014 och 2016) och Europaparlamentets resolutioner (2011 och 2014). Europaparlamentet antog den 16 mars 2017 en ny resolution om en integrerad politik för Arktis. År 2013 beviljades EU rätt att delta i Arktiska rådets sammanträden. Arktiska rådet har dock fortfarande inte fattat något beslut om 2008 års ansökan om formell observatörsstatus. Europaparlamentet är medlem av Arktiska parlamentariska konferensen.
- Europaparlamentet inbjuds regelbundet att delta i Nordiska rådets årliga sammanträden. Vid sidan av detta sammanträder delegationer från Europaparlamentet och Västnordiska rådet (som består av parlamentsledamöter från Färöarna, Grönland och Island) en gång om året.

[Krzysztof Bartczak / Fernando Garcés de los Fayos](#)

10/2018